

Sygn. akt II UK 381/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Halina Kiriło

w sprawie z wniosku A. F.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
o podstawę wymiaru zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 sierpnia 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w G.
z dnia 26 lipca 2018 r., sygn. akt VII Ua (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. decyzją z dnia 12 czerwca 2017 r. przyznał A. F. prawo do zasiłku chorobowego za okres od 24 lutego 2015 r. do 20 czerwca 2015 r. i zasiłku macierzyńskiego od 21 czerwca 2015 r. do 18 czerwca 2016 r. od podstawy wymiaru 8.540,55 zł oraz prawo do zasiłku chorobowego od 16 sierpnia 2016 r. do 28 sierpnia 2016 r. i od 21 września 2016 r.

do 17 marca 2017 r. i prawo do zasiłku macierzyńskiego od 18 marca 2017 r. do 16 marca 2018 r. od podstawy wymiaru 2.099,44 zł. W uzasadnieniu wskazano, że podstawa wymiaru zasiłku za okres od 16 sierpnia 2016 r. - w związku z tym, że niezdolność do pracy powstała przed upływem pełnego miesiąca kalendarzowego - stanowi najniższa miesięczna podstawa wymiaru, tj. kwota 2.099,44 zł.

A. F. wniosła odwołanie od powyższej decyzji, żądając jej zmiany w części dotyczącej wysokości ustalonej podstawy zasiłku i przyznania zasiłku chorobowego za okres od 24 lutego 2015 r. do 20 czerwca 2015 r. i zasiłku macierzyńskiego od 21 czerwca 2015 r. do 18 czerwca 2016 r. od podstawy wymiaru 9.897,50 zł z uwagi na to, że pomiędzy pobieranymi świadczeniami była przerwa krótsza niż 3 miesiące.

Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 8 marca 2018 r., sygn. akt VI U (...), zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej prawo do zasiłku chorobowego za okres od 16 sierpnia 2016 r. do 28 sierpnia 2016 r. oraz od 21 września 2016 r. do 17 marca 2017 r. oraz prawo do zasiłku macierzyńskiego za okres od 18 marca 2017 r. do 16 marca 2018 r. od podstawy wymiaru 8.540,55 zł. Sąd ustalił, że bezsporne w sprawie jest to, że ubezpieczona od 19 grudnia 2014 r. prowadziła działalność gospodarczą i podlegała dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu. Organ rentowy przyznał prawo i wypłacił jej zasiłek chorobowy za okres od 24 lutego 2015 r. do 20 czerwca 2015 r. oraz zasiłek macierzyński za okres od 21 czerwca 2015 r. do 18 czerwca 2016 r. od podstawy wymiaru 8.540,55 zł. Organ rentowy przyznał jej prawo i wypłacił zasiłek chorobowy za okres od 16 sierpnia 2016 r. do 28 sierpnia 2016 r. i od 21 września 2016 r. do 17 marca 2017 r. i prawo do zasiłku macierzyńskiego za okres od 18 marca 2017 r. do 16 marca 2018 r. od podstawy wymiaru 2.099,44 zł. Sąd wskazał, że przedmiotem postępowania w tej sprawie było ustalenie wysokości zasiłku chorobowego od 16 sierpnia 2016 r. do 28 sierpnia 2016 r. i od 21 września 2016 r. do 17 marca 2017 r. oraz zasiłku macierzyńskiego od 18 marca 2017 r. do 16 marca 2018 r. Zdaniem Sądu Rejonowego, dla ustalenia zasadności zaskarżonej decyzji konieczne było ustalenie wzajemnych relacji pomiędzy art. 49 ust. 1 oraz 36 ust. 4 art. i 43 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 870; dalej: „ustawa zasiłkowa”). Zdaniem Sądu Rejonowego, po ustaleniu podstawy wymiaru zasiłku — zgodnie z regułami wynikającymi z art. 36-42 oraz 48-50 ustawy zasiłkowej — można ponownie ją ustalać, jeśli nie zostaną spełnione przesłanki z art. 43 ustawy zasiłkowej. Ponowne ustalenie podstawy wymiaru zasiłku nastąpi zatem jedynie wówczas, gdy przerwa pomiędzy okresami pobierania zasiłków będzie wynosić co najmniej trzy miesiące kalendarzowe; wtedy zastosowanie znajdą wszystkie przepisy regulujące zasady ustalania podstawy wymiaru zasiłku, w tym art. 49 ustawy zasiłkowej. Sąd wskazał, że podobne stanowisko zostało przyjęte w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W tym zakresie powołał wyroki Sądu

Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2016 r., II UK 206/15; z dnia 14 września 2016 r., II UK 329/15; z dnia 7 grudnia 2016 r., II UK 478/15. W związku z tym, że w okresie po pobieraniu zasiłku macierzyńskiego do 16 sierpnia 2016 r. nastąpiły przerwy krótsze niż 3 miesiące (od 19 czerwca 2016 r. do 15 sierpnia 2016 r., od 29 sierpnia 2016 r. do 20 września 2016 r.), to nie było podstaw do zmiany podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego, lecz podstawa ta powinna być ustalona w takiej wysokości, w jakiej uprzednio pobierany był zasiłek macierzyński (do 18 czerwca 2016 r.), tj. od kwoty 8.540,55 zł (9.897,50 zł po odjęciu 13,71% tej kwoty).

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 26 lipca 2018 r., sygn. akt VII Ua (...), oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku (pkt 1), rozstrzygając o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 2).

Sąd Okręgowy wskazał, że przedmiotem sporu w tym postępowaniu była kwestia ustalenia podstawy wymiaru zasiłku opiekuńczego przysługującego ubezpieczonej. Spór koncentrował się wokół tego, czy podstawę wymiaru zasiłku ubezpieczonej należało obliczyć ponownie stosując art. 49 ust. 1 ustawy zasiłkowej, czy też należało odstąpić od ponownego obliczania, stosując art. 43 tej ustawy. Sąd Okręgowy, rozstrzygając relację między art. 48a-50 (w tym art. 49) i art. 43 ustawy zasiłkowej, stwierdził, że art. 48a-50 stosuje się wtedy, gdy oblicza się podstawę wymiaru zasiłku, natomiast art. 43 ustawy w okolicznościach, w których podstawy wymiaru świadczenia nie oblicza się (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2016 r., II UK 206/15, i z dnia 14 września 2016 r., II UK 329/15). W okolicznościach tej sprawy organ rentowy wypłacił odwołującej się zasiłek chorobowy za okres od 24 lutego 2015 r. do 20 czerwca 2015 r. oraz zasiłek macierzyński za okres od 21 czerwca 2015 r. do 18 czerwca 2016 r. od podstawy wymiaru 8.540,55 zł. Następnie po przerwie krótszej niż 3 miesiące odwołująca się stała się niezdolna do pracy od 16 sierpnia 2016 r. do 28 sierpnia 2016 r. i od 21 września 2016 r. do 17 marca 2017 r. i za ten okres przysługuje jej prawo do zasiłku chorobowego i następnie w związku z urodzeniem dziecka został przyznany jej zasiłek macierzyński za okres od 18 marca 2017 r. do 16 marca 2018 r. Sąd Okręgowy podkreślił, że w okresie po zakończeniu zasiłku macierzyńskiego, pobieranego do 16 sierpnia 2016 r., nastąpiły przerwy krótsze niż 3 miesiące (od 19 czerwca 2016 r. do 15 sierpnia 2016 r., od 29 sierpnia 2016 r. do 20 września 2016 r.). W związku z powyższym nie zachodzi podstawa do ustalania nowej podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego. Sąd Okręgowy podkreślił, że fakt nieprzystąpienia do ubezpieczenia chorobowego w pierwszym możliwym dniu po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego, nie zmienia tego, że wobec braku przerwy między okresami zasiłkowymi o długości przekraczającej 3 miesiące kalendarzowe, zastosowanie znajduje art. 43 ustawy, a z tej perspektywy ciągłość ubezpieczenia chorobowego lub jej brak ma charakter irrelevantny. Artykuł 43 ustawy zasiłkowej nie odnosi się do ciągłości ubezpieczenia, a jedynym warunkiem jego zastosowania jest nieistnienie przerwy

między zasiłkami tego samego bądź różnego rodzaju, lub istnienie przerwy krótszej niż trzy miesiące. W związku z czym Sąd Okręgowy przyjął, że w sytuacji ubezpieczonej powinien zostać zastosowany art. 43 w związku z art. 48 ust. 2 ustawy zasiłkowej i nie zaszły okoliczności uzasadniające zmianę podstawy wymiaru zasiłku chorobowego i macierzyńskiego, lecz podstawa ta winna być ustalona w takiej wysokości, w jakiej uprzednio pobierany był zasiłek macierzyński do dnia 18 czerwca 2016 r.

Wyrok Sądu Okręgowego organ rentowy zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie prawa materialnego, to jest: (-) art. 43 w związku z art. 48 ust. 2 ustawy zasiłkowej, przez błędną jego wykładnię; (-) art. 48a ust. 1 ustawy zasiłkowej przez jego błędne niezastosowanie.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w G., a także o zasądzenie od odwołującej się na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołująca się, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniosła o jej oddalenie w całości, a także o zwrot kosztów procesu za postępowanie kasacyjne według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 43 ustawy zasiłkowej, zgodnie z którym podstawy wymiaru zasiłku nie ustala się na nowo, jeżeli między okresami pobierania zasiłków zarówno tego samego rodzaju, jak i innego rodzaju nie było przerwy albo przerwa była krótsza niż 3 miesiące kalendarzowe, był już przedmiotem wykładni dokonywanej w różnych aspektach przez Sąd Najwyższy. W wyrokach: z dnia 21 lipca 2016 r., I UK 295/15 (LEX nr 2122055), z dnia 7 grudnia 2016 r., II UK 478/15 (OSNP 2018 nr 2, poz. 22; OSP 2018 nr 4, poz. 40, z glosą R. Babińskiej-Góreckiej) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że rozstrzygając relację między art. 49 ust. 1 i art. 43 ustawy zasiłkowej - art. 49 ust. 1 stosuje się wtedy, gdy oblicza się podstawę wymiaru zasiłku, natomiast art. 43 ustawy w okolicznościach, w których podstawy wymiaru świadczenia nie oblicza się.

W uchwale z dnia 4 października 2019 r., III UZP 6/18 (OSNP 2019 nr 2, poz. 18) Sąd Najwyższy wskazał, że przedstawiane poglądy zdezaktualizowały się w wyniku zmian legislacyjnych, które weszły w życie od dnia 1 stycznia 2016 r. W tym dniu zaczął bowiem obowiązywać, dodany ustawą z dnia 15 maja 2015 r. o

zmianie ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1066; dalej ustawa zmieniająca), art. 48a oraz zmienione art. 49 i art. 50 ustawy zasiłkowej. Z mocy art. 22 ustawy zmieniającej, wyłącznie zasiłki chorobowe, wyrównawcze, macierzyńskie i opiekuńcze oraz świadczenie rehabilitacyjne, do których prawo powstało przed dniem wejścia w życie art. 1 pkt 8-12 (a więc przepisu, na podstawie którego dodano art. 48a i zmieniono między innymi art. 49 oraz art. 50 ustawy zasiłkowej), wypłacało się na zasadach i w wysokości obowiązujących przed tym dniem za cały okres nieprzerwanej niezdolności do pracy.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że art. 43 zasiłkowej, usytuowany w Rozdziale 8 tej ustawy, zawierającym przepisy określające zasady ustalania podstawy wymiaru zasiłków przysługujących ubezpieczonym będącym pracownikami, na podstawie art. 48 ust. 2 ustawy zasiłkowej, znajduje odpowiednie zastosowanie również w odniesieniu do ubezpieczonych niebędących pracownikami, w tym do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą i osób z nimi współpracujących, dla których regulacje dotyczące ustalania podstawy wymiaru zasiłków co do zasady zostały zawarte w Rozdziale 9 ustawy zasiłkowej, odmiennie określając sposoby ustalania podstawy wymiaru zasiłków zwłaszcza w przypadku podlegania ubezpieczeniu chorobowemu przez okres krótszy niż 12 miesięcy. Artykuł 43 ustawy zasiłkowej może być stosowany w odniesieniu do ubezpieczonych niebędących pracownikami nie tylko odpowiednio, ale z zastrzeżeniem wymienionych w art. 48 ust. 2 przepisów tej ustawy. Oznacza zatem, że sytuacja prawna osoby ubezpieczonej niebędącej pracownikiem powinna być w pierwszej kolejności rozpatrywana przez pryzmat regulacji art. 48a-50 ustawy zasiłkowej. W przypadku, w którym jest ona uregulowana w tych przepisach, art. 43 tej ustawy (a także pozostałe przepisy wymienione w art. 48 ust. 2 ustawy zasiłkowej) nie będzie mógł znaleźć odpowiedniego zastosowania. Innymi słowy, tylko wówczas, gdy sytuacja takiej osoby nie wypełni hipotezy art. 48a-50 ustawy zasiłkowej, art. 43 znajdzie zastosowanie jako przepis formułujący ogólną zasadę nieustalania na nowo podstawy wymiaru zasiłku, którą należy jednak stosować odpowiednio.

Sąd Najwyższy podkreślił, że wykładnia art. 48a dokonywana z uwzględnieniem reguł gramatycznych wskazuje wyraźnie, że dotyczy on ubezpieczonych niebędących pracownikami, którzy dotychczas nie podlegali ubezpieczeniu chorobowemu (ust. 1) oraz tych, którzy podlegali takiemu ubezpieczeniu z innego tytułu, który ustał, a następnie przystąpili po przerwie nieprzekraczającej 30 dni do ubezpieczenia chorobowego i w czasie trwania tego ubezpieczenia stali się niezdolni do pracy (ust. 2-4).

W podsumowaniu Sąd Najwyższy skonkludował, że w okresie obowiązywania art. 48a ustawy zasiłkowej (to jest w okresie od 1 stycznia 2016 r.) spełnienie hipotezy tego przepisu, polegające na rozpoczęciu się okresu ubezpieczenia chorobowego po raz pierwszy lub po przerwie nieprzekraczającej 30 dni od ustania ubezpieczenia chorobowego z innego tytułu, wyklucza możliwość zastosowania art. 43 tej ustawy, skoro przepis ten może być odpowiednio stosowany w odniesieniu do ubezpieczonych niebędących pracownikami tylko z zastrzeżeniem art. 48a-50. Natomiast do zastosowania art. 43 ustawy zasiłkowej będzie uprawniała wyłącznie sytuacja, w której pomiędzy ustaniem ubezpieczenia chorobowego z innego tytułu a ponownym rozpoczęciem się takiego ubezpieczenia nie wystąpi żadna przerwa, nawet taka, która jest związana jedynie z nieopłaceniem składki na ubezpieczenie chorobowe bądź z opóźnieniem w jej opłaceniu, gdyż w takiej sytuacji znajdzie zastosowanie art. 48a ust. 4 ustawy zasiłkowej.

Przekładając te poglądy (utrwalone już w orzecznictwie - zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2018 r., III UK 175/17, LEX nr 2578221; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 czerwca 2019 r., I UK 353/18, LEX nr 2687541; z dnia 3 kwietnia 2019 r., III UK 222/18, LEX nr 2649718; z dnia 17 października 2019 r., III UK 16/19, niepublikowany), które Sąd Najwyższy podziela, na grunt niniejszej sprawy, należy uznać, że potwierdził się zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego. Błędny jest bowiem pogląd Sądu drugiej instancji, że nie ma znaczenia ciągłość ubezpieczenia, ale że istotna jest wyłącznie kwestia długości przerwy między okresami pobierania zasiłków.

Natomiast co do kwestii podnoszonej w odpowiedzi na skargę, że pobieranie zasiłku macierzyńskiego nie powoduje ustania dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą, to należy zasygnalizować, że pogląd ten został zanegowany w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2019 r., III UZP 2/19 (OSNP 2020 nr 1, poz. 8). Stwierdzono w niej, że rozpoczęcie pobierania zasiłku macierzyńskiego przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność, która uprzednio została objęta dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym, powoduje ustanie ubezpieczenia chorobowego.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.